

УДК 343.137.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.21>

УГОДА ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Пайда М.І.,

*магістр права, адвокат,**аспірант кафедри кримінального права**та правоохоронної діяльності**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»**ORCID: 0000-0003-0659-2425*

Пайда М.І. Угода про визнання винуватості у кримінальному провадженні: особливості застосування та перспективи вдосконалення.

У статті здійснено комплексний аналіз теоретичних та практичних аспектів застосування інституту угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні. Досліджено генезу розвитку цього інституту, його правову природу, умови, підстави та процесуальний порядок укладення. Особливу увагу приділено проблемним питанням, що виникають у практиці застосування угод про визнання винуватості, зокрема: забезпечення прав потерпілого, гарантування добровільності укладення угоди, відповідність покарання ступеню тяжкості злочину та особі обвинуваченого.

Встановлено, що угода про визнання винуватості є особливим видом кримінально-процесуального договору, який має комплексну правову природу і містить елементи як договірних відносин, так і публічно-правових засад. З одного боку, угода про визнання винуватості передбачає узгодження волевиявлення сторін щодо умов відповідальності підозрюваного або обвинуваченого, що є характерним для договірних відносин. З іншого боку, вона реалізується в рамках кримінального провадження, що має публічно-правовий характер, і підлягає затвердженню судом, який здійснює контроль за законністю її укладення.

Проаналізовано міжнародні стандарти застосування угоди про визнання винуватості, зокрема Рекомендацію № 6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» та практику Європейського суду з прав людини. Визначено, що угода про визнання винуватості не суперечить Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якщо дотримані такі умови: а) угода укладена добровільно; б) обвинувачений повністю усвідомлює фактичні обставини справи та правові наслідки укладення угоди; в) зміст угоди та справедливість її укладення підлягають судовому контролю.

Детально розглянуто процесуальний порядок укладення та затвердження угоди про визнання винуватості, який включає такі етапи: ініціювання укладення угоди, проведення переговорів, складення та підписання угоди, направлення угоди до суду, розгляд угоди судом, ухвалення судового рішення щодо угоди. Досліджено особливості судового контролю за законністю укладення угоди, зокрема межі такого контролю та підстави для відмови у затвердженні угоди.

Окрему увагу приділено питанням співвідношення угоди про визнання винуватості з іншими інститутами кримінального процесу, зокрема з презумпцією невинуватості та дійовим каяттям. Обґрунтовано, що укладення угоди про визнання винуватості не порушує принципу презумпції невинуватості, оскільки остаточне рішення про визнання особи винуватою приймає суд, який затверджує угоду своїм вироком. При цьому, суд перевіряє наявність фактичних підстав для визнання винуватості, тобто встановлює винуватість особи в законному порядку.

На основі аналізу національного законодавства, судової практики та міжнародного досвіду розроблено конкретні пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання інституту угоди про визнання винуватості в Україні.

Ключові слова: кримінальне провадження, угода про визнання винуватості, спрощене провадження, судовий контроль, презумпція невинуватості, вирок, покарання.

Payda M.I. Plea Agreement in criminal proceedings: features of application and prospects for improvement.

The article provides a comprehensive analysis of the theoretical and practical aspects of the application of the institution of a plea agreement in criminal proceedings. The genesis of the development of this institution, its legal nature, conditions, grounds and procedural procedure for conclusion are studied. Particular attention is paid to problematic issues that arise in the practice of applying plea agreements, in particular: ensuring the rights of the victim, guaranteeing the voluntariness of concluding the agreement, compliance of the punishment with the severity of the crime and the identity of the accused.

It is established that a plea agreement is a special type of criminal procedural agreement, which has a complex legal nature and contains elements of both contractual relations and public law principles. On the one hand, a plea agreement involves the coordination of the parties' will regarding the conditions of liability of the suspect or accused, which is characteristic of contractual relations. On the other hand, it is implemented within the framework of criminal proceedings, which are of a public law nature, and is subject to approval by the court, which exercises control over the legality of its conclusion.

International standards for the application of plea agreements have been analyzed, in particular Recommendation No. 6 R (87) 18 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states «On the simplification of criminal justice» and the practice of the European Court of Human Rights. It has been determined that a plea agreement does not contradict the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms if the following conditions are met: a) the agreement is concluded voluntarily; b) the accused is fully aware of the factual circumstances of the case and the legal consequences of concluding the agreement; c) the content of the agreement and the fairness of its conclusion are subject to judicial control.

The procedural procedure for concluding and approving a plea agreement is examined in detail, which includes the following stages: initiating the conclusion of the agreement, conducting negotiations, concluding and signing the agreement, sending the agreement to the court, considering the agreement by the court, adopting a court decision on the agreement. The features of judicial control over the legality of concluding the agreement are investigated, in particular, the limits of such control and the grounds for refusing to approve the agreement.

Special attention is paid to the issues of the correlation of the plea agreement with other institutions of the criminal process, in particular with the presumption of innocence and effective repentance. It is substantiated that concluding a plea agreement does not violate the principle of the presumption of innocence, since the final decision on recognizing a person as guilty is made by the court, which approves the agreement with its verdict. At the same time, the court checks the presence of factual grounds for recognizing the person as guilty, that is, establishes the person's guilt in accordance with the law.

Based on the analysis of national legislation, judicial practice and international experience, specific proposals have been developed to improve the regulatory and legal regulation of the institution of plea bargaining in Ukraine.

Key words: criminal proceedings, plea bargaining, simplified proceedings, judicial control, presumption of innocence, sentence, punishment.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження інституту угоди про визнання винуватості зумовлена необхідністю підвищення ефективності кримінального судочинства, зменшення навантаження на судову систему та забезпечення процесуальної економії. Запровадження цього інституту в кримінальний процес України у 2012 році з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу було одним із кроків у напрямку гуманізації кримінального судочинства та його наближення до європейських стандартів.

Угода про визнання винуватості є формою консенсуального правосуддя, що передбачає досягнення домовленості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим, відповідно до якої остання особа визнає свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення, а прокурор погоджується на застосування узгодженого покарання або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням.

Теоретичним та практичним аспектам застосування інституту угоди про визнання винуватості у кримінальному процесі присвячено низку наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених. Зокрема, значний внесок у дослідження цієї проблематики зробили такі українські вчені, як Ю.П. Аленін, Ю.М. Грошевий, І.В. Гловюк, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Дьомін, О.В. Капліна, В.Т. Малярєнко, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, В.В. Тіщенко, Л.Д. Удалова, О.Г. Шило, М.Є. Шумило. Серед зарубіжних дослідників варто відзначити роботи Ф. Амстердама, М. Гейдельбергера, К. Вінфрі, Е. Кірка, Р. Лорда, М. Мейклджона, С. Тейнора, Ф. Файфера, Г. Фішера, С. Шульгофера.

Незважаючи на досить ґрунтовне наукове опрацювання проблем застосування угоди про визнання винуватості, практика її застосування свідчить про наявність певних проблем, що потребують наукового осмислення та законодавчого врегулювання. Зокрема, це стосується гарантування добровільності укладення угоди, забезпечення прав потерпілого, відповідності покарання ступеню тяжкості злочину та особі обвинуваченого, а також судового контролю за законністю укладення угоди

Метою цієї статті є комплексний аналіз теоретичних та практичних аспектів застосування інституту угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні України, виявлення проблемних питань та розробка пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання цього інституту.

Виклад основного матеріалу. Інститут угоди про визнання винуватості (англ. «plea bargaining») зародився в англо-американській правовій системі у XIX столітті як спосіб спрощення кримінального провадження та зменшення навантаження на судову систему. У США цей інститут отримав найбільш широке застосування і наразі близько 90-95% кримінальних справ вирішуються шляхом укладення угоди про визнання винуватості [1, с. 178].

У континентальній правовій системі, до якої належить і Україна, інститут угоди про визнання винуватості почав запроваджуватися значно пізніше – переважно у другій половині XX століття. Зокрема, елементи цього інституту були запроваджені у кримінальне процесуальне законодавство Італії у 1988 році («patteggiamento»), Франції у 1999 році («comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité»), Німеччини у 2009 році («Verständigung im Strafverfahren») [2, с. 56–58].

В Україні інститут угоди про визнання винуватості був запроваджений з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу у 2012 році. Це було зумовлено необхідністю підвищення ефективності кримінального судочинства, зменшення навантаження на судову систему та забезпечення процесуальної економії. Крім того, запровадження цього інституту було одним із кроків у напрямку гармонізації кримінального процесуального законодавства України з європейськими стандартами [3, с. 124].

Варто зазначити, що ще до прийняття КПК України 2012 року у вітчизняному кримінальному процесі існували певні елементи консенсуального правосуддя. Зокрема, КПК України 1960 року передбачав можливість звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, примиренням обвинуваченого з потерпілим, передачею особи на поруки або із застосуванням примусових заходів виховного характеру. Однак ці інститути не мали договірної характеру і не передбачали узгодження покарання між сторонами [4, с. 89].

Угода про визнання винуватості є особливою формою кримінального провадження, що ґрунтується на принципі диспозитивності та передбачає досягнення компромісу між сторонами обвинувачення та захисту. Відповідно до ст. 468 КПК України, угода про визнання винуватості – це угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим, в якій названі сторони узгоджують умови відповідальності підозрюваного або обвинуваченого залежно від його дій після початку кримінального провадження або після вручення письмового повідомлення про підозру щодо співпраці у розкритті кримінального правопорушення [5].

У науковій літературі існують різні підходи до визначення правової природи угоди про визнання винуватості. Деякі вчені розглядають її як особливий вид кримінально-процесуального договору [6, с. 42], інші – як форму спрощеного кримінального провадження [7, с. 118], треті – як прояв принципу диспозитивності у кримінальному процесі [8, с. 234].

На нашу думку, угода про визнання винуватості має комплексну правову природу і містить елементи як договірних відносин, так і публічно-правових засад. З одного боку, вона передбачає узгодження волевиявлення сторін щодо умов відповідальності підозрюваного або обвинуваченого, що є характерним для договірних відносин. З іншого боку, угода про визнання винуватості реалізується в рамках кримінального провадження, що має публічно-правовий характер, і підлягає затвердженню судом, який здійснює контроль за законністю її укладення [9, с. 156].

Важливо зазначити, що угода про визнання винуватості не є класичним цивільно-правовим договором, оскільки не передбачає рівності сторін та свободи договору в повному обсязі. Прокурор як представник держави має владні повноваження і діє в публічних інтересах, а підозрюваний чи обвинувачений перебуває у певній процесуальній залежності. Крім того, зміст угоди про визнання винуватості обмежений рамками кримінального та кримінального процесуального законодавства [10, с. 78].

Міжнародні стандарти застосування угоди про визнання винуватості знайшли своє відображення у низці міжнародно-правових актів та рішень міжнародних судових інстанцій.

Рекомендація № 6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» від 17 вересня 1987 року рекомендує державам-членам запроваджувати процедуру «заяви підсудного про визнання вини», відповідно до якої обвинувачений повинен з'явитися до суду на ранній стадії провадження, щоб заявити публічно про те, чи приймає він чи відкидає обвинувачення проти нього, а також передбачає можливість запровадження процедури, відповідно до якої компетентні органи могли б вести переговори з обвинуваченим щодо зниження міри покарання в обмін на зізнання у скоєнні злочину до судового розгляду [11].

Європейський суд з прав людини у своїй практиці неодноразово розглядав питання відповідності процедури укладення угоди про визнання винуватості вимогам ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка гарантує право на справедливий суд. У справі «Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia» (2014) Суд вказав, що укладення угоди про визнання винуватості, за якої обвинувачений відмовляється від права на судовий розгляд в обмін на більш м'яке покарання, є поширеною практикою в європейських системах кримінального правосуддя і само по собі не суперечить

Конвенції, якщо дотримані певні умови: а) угода укладена добровільно; б) обвинувачений повністю усвідомлює фактичні обставини справи та правові наслідки укладення угоди; в) зміст угоди та справедливості її укладення підлягають судовому контролю [12].

У справі «Babar Ahmad and Others v. the United Kingdom» (2010) Суд зазначив, що значна різниця між покаранням, яке загрожує обвинуваченому в разі відмови від укладення угоди про визнання винуватості, та покаранням, яке буде призначено в разі укладення такої угоди, може створювати неправомірний тиск на обвинуваченого, що порушує його право на справедливий суд [13].

Статут Міжнародного кримінального суду не передбачає можливості укладення угоди про визнання винуватості в класичному розумінні. Стаття 65 Статуту встановлює, що у разі визнання обвинуваченим своєї вини, Судова палата повинна переконатися, що: а) обвинувачений розуміє характер і наслідки визнання вини; б) визнання зроблено добровільно після достатніх консультацій із захисником; в) визнання вини підтверджується фактами справи, які містяться в обвинуваченні, та будь-якими додатковими матеріалами, представленими прокурором або обвинуваченим [14].

Правове регулювання інституту угоди про визнання винуватості в Україні здійснюється відповідно до глави 35 КПК України «Кримінальне провадження на підставі угод». Статті 468-476 КПК України визначають види угод у кримінальному провадженні, умови та підстави їх укладення, процесуальний порядок ініціювання, укладення та затвердження угод, а також наслідки невиконання угоди.

Відповідно до ч. 2 ст. 469 КПК України, угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого [5]. Важливо зазначити, що ініціювання укладення угоди про визнання винуватості є правом, а не обов'язком сторін. При цьому, відповідно до ч. 4 ст. 469 КПК України, прокурор при вирішенні питання про укладення угоди про визнання винуватості зобов'язаний враховувати такі обставини: ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб; характер і тяжкість обвинувачення (підозри); наявність суспільного інтересу в забезпеченні швидкого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень; наявність суспільного інтересу в запобіганні, виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень [5].

Згідно з ч. 4 ст. 469 КПК України, угода про визнання винуватості може бути укладена у провадженні щодо: кримінальних проступків; нетяжких злочинів; тяжких злочинів; особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами [5].

Водночас, відповідно до ч. 4 ст. 469 КПК України, угода про визнання винуватості не може бути укладена у провадженні: в якому бере участь потерпілий, тобто щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана державним чи суспільним інтересам або правам та інтересам окремих осіб, у яких беруть участь потерпілі; щодо особливо тяжких злочинів незалежно від кола суб'єктів, які їх вчинили, за винятком випадків, передбачених абзацом першим ч. 4 ст. 469 КПК України [5].

Відповідно до ст. 472 КПК України, в угоді про визнання винуватості зазначаються її сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, беззастережне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у розкритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), узгоджене покарання та згода підозрюваного чи обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення та затвердження угоди, а також наслідки невиконання угоди [5].

Важливо зазначити, що відповідно до ч. 4 ст. 469 КПК України, у разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості [5]. Ця норма спрямована на забезпечення права підозрюваного чи обвинуваченого на справедливий суд у разі недосягнення згоди щодо укладення угоди.

Процесуальний порядок ініціювання, укладення та затвердження угоди про визнання винуватості включає кілька етапів. Перший етап – ініціювання укладення угоди. Відповідно до ч. 2 ст. 469 КПК України, угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого [5]. При цьому, як зазначалося вище, ініціювання укладення угоди є правом, а не обов'язком сторін. Другий етап – проведення переговорів щодо укладення угоди. На цьому етапі прокурор та підозрюваний чи обвинувачений обговорюють умови угоди, зокрема: формулювання підозри чи обвинувачення та його правову кваліфікацію, істотні для відповідного кримінального

провадження обставини, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у розкритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (за наявності), узгоджене покарання та згоду підозрюваного чи обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням [15, с. 287]. Третій етап – складення та підписання угоди. Угода про визнання винуватості складається у письмовій формі та підписується сторонами. При цьому, відповідно до ч. 6 ст. 469 КПК України, переговори щодо укладення угоди проводяться обов'язково за участю захисника, а угода підписується за його участю [5]. Це положення спрямоване на забезпечення права підозрюваного чи обвинуваченого на захист та недопущення неправомірного тиску на нього з боку прокурора. Четвертий етап – направлення угоди до суду. Відповідно до ч. 1 ст. 474 КПК України, якщо угода досягнута на стадії досудового розслідування, обвинувальний акт з підписаною сторонами угодою невідкладно надсилається до суду. У разі досягнення угоди під час судового провадження суд невідкладно переходить до розгляду угоди [5]. П'ятий етап – розгляд угоди судом. Відповідно до ч. 2 ст. 474 КПК України, розгляд судом угоди проводиться під час підготовчого судового засідання за обов'язкової участі сторін угоди [5]. При цьому, відповідно до ч. 3 ст. 474 КПК України, суд зобов'язаний переконатися у судовому засіданні, що укладення угоди відбулося добровільно, без застосування насильства, примусу, погроз або внаслідок обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, крім тих, що передбачені в угоді [5]. Шостий етап – ухвалення судового рішення щодо угоди. Відповідно до ч. 7 ст. 474 КПК України, суд перевіряє угоду на відповідність вимогам КПК України та/або закону. За результатами розгляду угоди суд ухвалює одне з таких рішень: затверджує угоду своїм вироком і призначає узгоджену сторонами міру покарання; відмовляє в затвердженні угоди в разі встановлення підстав, передбачених ч. 7 ст. 474 КПК України [5]. У разі відмови у затвердженні угоди про визнання винуватості суд, відповідно до ч. 8 ст. 474 КПК України, постановляє ухвалу і досудове розслідування або судове провадження продовжуються у загальному порядку [5].

Одним із найважливіших принципів укладення угоди про визнання винуватості є добровільність. Відповідно до ч. 6 ст. 474 КПК України, суд зобов'язаний переконатися у добровільності укладення угоди [5]. Однак, на практиці можуть виникати ситуації, коли підозрюваний чи обвинувачений погоджується на укладення угоди під впливом неправомірного тиску з боку прокурора, слідчого або інших осіб, або через недостатнє розуміння правових наслідків укладення угоди [16, с. 156].

Для забезпечення добровільності укладення угоди про визнання винуватості важливо, щоб підозрюваний чи обвинувачений усвідомлював усі юридичні наслідки її укладення, включаючи обмеження права на оскарження вироку, постановленого на підставі угоди. У зв'язку з цим, доцільно доповнити ст. 472 КПК України положенням про те, що в угоді про визнання винуватості повинна міститися інформація про роз'яснення підозрюваному чи обвинуваченому його прав та наслідків укладення угоди, зокрема обмеження права на оскарження вироку.

Крім того, для забезпечення добровільності укладення угоди важливо, щоб підозрюваний чи обвинувачений мав достатній час для прийняття рішення щодо укладення угоди та консультацій із захисником. У зв'язку з цим, доцільно доповнити ст. 469 КПК України положенням про мінімальний строк між ініціюванням укладення угоди та її підписанням.

Як зазначалося вище, відповідно до ч. 4 ст. 469 КПК України, угода про визнання винуватості не може бути укладена у провадженні, в якому бере участь потерпілий [5]. Це положення спрямоване на захист прав та інтересів потерпілого, який має право брати активну участь у кримінальному провадженні та впливати на його результати.

Однак, на практиці можуть виникати ситуації, коли потерпілий формально не бере участі у провадженні, але має право на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. У таких випадках укладення угоди про визнання винуватості може призвести до порушення прав потерпілого на відшкодування шкоди [17, с. 213].

Для вирішення цієї проблеми доцільно доповнити ст. 469 КПК України положенням про те, що угода про визнання винуватості може бути укладена у провадженні, в якому бере участь потерпілий, за умови отримання його письмової згоди на укладення такої угоди. Це дозволить забезпечити баланс між інтересами держави у швидкому та ефективному розслідуванні кримінальних правопорушень та правами потерпілого на участь у кримінальному провадженні.

Крім того, доцільно передбачити в КПК України положення про те, що в угоді про визнання винуватості можуть міститися умови щодо відшкодування шкоди, завданої потерпілому, якщо така шкода не була відшкодована до укладення угоди. Це дозволить забезпечити право потерпілого на відшкодування шкоди навіть у випадку укладення угоди про визнання винуватості.

Одним із ключових елементів угоди про визнання винуватості є узгоджене покарання, яке прокурор та підозрюваний чи обвинувачений погоджуються просити суд призначити. Відповідно до ч. 5 ст. 65 Кримінального кодексу України, у випадку затвердження вироком угоди про визнання винуватості суд призначає покарання, узгоджене сторонами угоди [18].

Однак, на практиці можуть виникати ситуації, коли узгоджене сторонами покарання є явно несправедливим, не відповідає ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого. У таких випадках суд, відповідно до ч. 7 ст. 474 КПК України, може відмовити у затвердженні угоди [5].

Для забезпечення справедливості призначеного покарання в рамках угоди про визнання винуватості доцільно доповнити ст. 472 КПК України положенням про те, що в угоді повинні бути зазначені обставини, які пом'якшують або обтяжують покарання, та їх вплив на узгоджене покарання. Це дозволить суду більш ефективно здійснювати контроль за справедливістю узгодженого покарання.

Крім того, доцільно передбачити в КПК України положення про те, що суд може ініціювати зміну узгодженого покарання в бік пом'якшення, якщо вважає його занадто суворим, за умови згоди прокурора та обвинуваченого. Це дозволить забезпечити баланс між принципом диспозитивності та принципом справедливості покарання.

Важливим аспектом застосування угоди про визнання винуватості є роль захисника. Відповідно до ч. 2 ст. 52 КПК України, участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості з моменту ініціювання укладення такої угоди [5]. Це положення спрямоване на забезпечення права підозрюваного чи обвинуваченого на захист та недопущення неправомірного тиску на нього з боку прокурора.

Однак, на практиці можуть виникати ситуації, коли захисник не бере активної участі у переговорах щодо укладення угоди або не роз'яснює підозрюваному чи обвинуваченому правові наслідки укладення угоди. У таких випадках підозрюваний чи обвинувачений може погодитися на укладення угоди, не усвідомлюючи повною мірою її правових наслідків [19, с. 245].

Для вирішення цієї проблеми доцільно доповнити ст. 469 КПК України положенням про те, що перед укладенням угоди про визнання винуватості захисник зобов'язаний роз'яснити підозрюваному чи обвинуваченому його права, наслідки укладення угоди та альтернативні варіанти розвитку подій, зокрема можливість розгляду справи в загальному порядку.

Окремим аспектом проблематики застосування угоди про визнання винуватості є особливості судового контролю за законністю її укладення. Відповідно до ч. 7 ст. 474 КПК України, суд перевіряє угоду на відповідність вимогам КПК України та/або закону. При цьому, суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо: умови угоди суперечать вимогам КПК України та/або закону, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення; умови угоди не відповідають інтересам суспільства; умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб; існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися; очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань; відсутні фактичні підстави для визнання винуватості [5].

На практиці виникають питання щодо меж судового контролю за законністю укладення угоди про визнання винуватості. Зокрема, чи може суд перевіряти фактичні обставини справи, чи повинен він обмежитися перевіркою відповідності угоди формальним вимогам закону? Чи може суд відмовити в затвердженні угоди, якщо вважає, що узгоджене покарання не відповідає ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого? [20, с. 189].

На нашу думку, суд повинен здійснювати повноцінний контроль за законністю укладення угоди про визнання винуватості, перевіряючи не лише формальну відповідність угоди вимогам закону, але й наявність фактичних підстав для визнання винуватості, добровільність укладення угоди, відповідність узгодженого покарання ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого. Це дозволить запобігти зловживанням та забезпечити справедливість кримінального провадження.

Для забезпечення ефективного судового контролю за законністю укладення угоди про визнання винуватості доцільно доповнити ст. 474 КПК України положенням про те, що суд перевіряє відповідність узгодженого покарання ступеню тяжкості кримінального правопорушення та особі обвинуваченого, а також наявність фактичних підстав для визнання винуватості.

Важливим аспектом застосування угоди про визнання винуватості є питання її співвідношення з принципом презумпції невинуватості. Відповідно до ст. 62 Конституції України та ст. 17 КПК України, особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду [5, 21].

Водночас, угода про визнання винуватості передбачає беззастережне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення. Виникає питання: чи не порушує укладення угоди про визнання винуватості принцип презумпції невинуватості?

На нашу думку, укладення угоди про визнання винуватості не порушує принципу презумпції невинуватості, оскільки остаточне рішення про визнання особи винуватою приймає суд, який затверджує угоду своїм вироком. При цьому, суд перевіряє наявність фактичних підстав для визнання винуватості, тобто встановлює винуватість особи в законному порядку. Крім того, підозрюваний чи обвинувачений

добровільно визнає свою винуватість, що є проявом принципу диспозитивності у кримінальному процесі [22, с. 123].

Однак, для забезпечення дотримання принципу презумпції невинуватості при укладенні угоди про визнання винуватості важливо, щоб суд ретельно перевіряв наявність фактичних підстав для визнання винуватості та добровільність укладення угоди. У зв'язку з цим, доцільно доповнити ст. 474 КПК України положенням про те, що суд зобов'язаний переконатися у наявності фактичних підстав для визнання винуватості, тобто перевірити, чи підтверджується винуватість особи зібраними у справі доказами.

Важливим аспектом застосування угоди про визнання винуватості є питання її оскарження. Відповідно до ч. 4 ст. 394 КПК України, вирок суду першої інстанції на підставі угоди про визнання винуватості може бути оскаржений в апеляційному порядку обмежено. Зокрема, обвинувачений, його захисник та законний представник можуть оскаржити вирок лише з підстав: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання; невиконання судом вимог ч. 5–7 ст. 474 КПК України, тобто вимог щодо роз'яснення обвинуваченому наслідків укладення угоди та перевірки угоди на відповідність вимогам закону [5].

Така обмеженість підстав оскарження вироку на підставі угоди про визнання винуватості зумовлена договірним характером цього інституту. Оскільки сторони добровільно укладають угоду, вони обмежують себе у праві на оскарження вироку, постановленого на її підставі. Однак, це не означає, що вирок на підставі угоди про визнання винуватості взагалі не може бути оскаржений [23, с. 78].

На практиці виникають питання щодо можливості оскарження вироку на підставі угоди про визнання винуватості з інших підстав, наприклад, у разі встановлення нових обставин, які свідчать про невинуватість особи, або у разі суттєвого порушення прав обвинуваченого під час укладення угоди.

На нашу думку, необхідно розширити перелік підстав для оскарження вироку на підставі угоди про визнання винуватості, зокрема передбачити можливість його оскарження у разі встановлення нових обставин, які свідчать про невинуватість особи, або у разі суттєвого порушення прав обвинуваченого під час укладення угоди. Це дозволить забезпечити право особи на справедливий суд та запобігти невинуватим засудженням невинуватих осіб.

Окремим аспектом проблематики застосування угоди про визнання винуватості є питання її співвідношення з інститутом провокації злочину. Відповідно до ч. 3 ст. 271 КПК України, під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем [5].

На практиці можуть виникати ситуації, коли особа, яка була спровокована на вчинення злочину, укладає угоду про визнання винуватості під тиском доказів, отриманих внаслідок провокації. У таких випадках виникає питання: чи може бути затверджена угода про визнання винуватості, якщо злочин було спровоковано?

На нашу думку, у разі встановлення факту провокації злочину суд повинен відмовити у затвердженні угоди про визнання винуватості, оскільки в такому випадку порушується принцип законності кримінального провадження та право особи на справедливий суд. Докази, отримані внаслідок провокації злочину, є недопустимими, а тому не можуть бути покладені в основу обвинувачення. Відповідно, відсутні фактичні підстави для визнання винуватості особи [24, с. 234].

Для забезпечення дотримання принципу законності при укладенні угоди про визнання винуватості доцільно доповнити ст. 474 КПК України положенням про те, що суд відмовляє у затвердженні угоди, якщо встановлено факт провокації злочину.

Ще одним важливим аспектом застосування угоди про визнання винуватості є питання її співвідношення з інститутом дійового каяття. Відповідно до ст. 45 Кримінального кодексу України, особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, крім корупційних кримінальних правопорушень, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення кримінального правопорушення щиро покаялася, активно сприяла розкриттю кримінального правопорушення і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду [18].

Виникає питання: чи може бути укладена угода про визнання винуватості, якщо особа має право на звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям? Чи не порушує це право особи на звільнення від кримінальної відповідальності?

На нашу думку, можливість укладення угоди про визнання винуватості не виключає можливості звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Більше того, укладення угоди про визнання винуватості може бути одним із проявів дійового каяття, оскільки передбачає визнання особою своєї винуватості та сприяння розкриттю кримінального правопорушення. Однак, якщо особа має право на звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, прокурор та суд повинні роз'яснити їй це право та наслідки його реалізації [25, с. 167].

Для забезпечення права особи на звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям доцільно доповнити ст. 469 КПК України положенням про те, що перед укладенням угоди про визнання винуватості прокурор зобов'язаний роз'яснити підозрюваному чи обвинуваченому право на звільнення від кримінальної відповідальності, якщо для цього є підстави, та наслідки реалізації цього права.

Висновки. Важливим аспектом застосування угоди про визнання винуватості є її ефективність у досягненні цілей кримінального судочинства. Відповідно до ст. 2 КПК України, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [5].

Угода про визнання винуватості спрямована на забезпечення процесуальної економії та підвищення ефективності кримінального судочинства. Вона дозволяє скоротити строки кримінального провадження, зменшити навантаження на судову систему та забезпечити неминучість покарання за вчинене кримінальне правопорушення. Крім того, угода про визнання винуватості може сприяти викриттю більшої кількості кримінальних правопорушень та запобіганню вчиненню нових кримінальних правопорушень [26, с. 98].

Однак, ефективність угоди про визнання винуватості залежить від дотримання умов її укладення та забезпечення прав усіх учасників кримінального провадження. Зокрема, важливо забезпечити добровільність укладення угоди, наявність фактичних підстав для визнання винуватості, справедливості узгодженого покарання та дотримання прав потерпілого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тюрін Г.Є. Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод: монографія. Харків: Право, 2015. 288 с.
2. Новак Р.В. Кримінальне провадження на підставі угод в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 214 с.
3. Повзик Є.В. Правові наслідки визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини (порівняльно-правове дослідження): монографія. Харків: Право, 2014. 224 с.
4. Трекке А.С. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості: дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2018. 247 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 15.03.2025).
6. Тертишник В.М. Кримінальний процес України: підручник. 7-ме вид., доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2017. 840 с.
7. Шуило М.Є. Реабілітація в кримінальному процесі України: монографія. Харків: Арсіс, ЛТД, 2001. 320 с.
8. Власова Г.П. Спрощення кримінального судочинства України: монографія. Ірпінь: Вид-во НУ ДПС України, 2013. 430 с.
9. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації: дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2016. 602 с.
10. Тюрін Г.Є. Угода про визнання винуватості у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні аспекти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2019. Вип. 37. С. 77–81.
11. Рекомендація № 6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» від 17.09.1987. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_339 (дата звернення: 15.03.2025).
12. European Court of Human Rights. Case of Natsvlishvili and Togonidze v. Georgia (Application no. 9043/05). Judgment of 29 April 2014. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142672> (дата звернення: 15.03.2025).
13. European Court of Human Rights. Case of Babar Ahmad and Others v. the United Kingdom (Applications nos. 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 and 67354/09). Judgment of 10 April 2012. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110267> (дата звернення: 15.03.2025).
14. Rome Statute of the International Criminal Court of 17 July 1998. URL: <https://www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf> (дата звернення: 15.03.2025).
15. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шуила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.

16. Гловюк І.В. Укладення угоди про визнання винуватості: окремі питання у контексті оновлення законодавства. Теорія і практика протидії злочинності у сучасних умовах: міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 10 листопада 2017 р. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. С. 40–42.
17. Новак Р. В. Укладання угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим у кримінальному провадженні. Часопис Академії адвокатури України. 2014. Т. 7, № 4. С. 30–36.
18. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.03.2025).
19. Тацій В.Я., Пшонка В.П., Портнов А.В. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2. Харків: Право, 2012. 664 с.
20. Трекке А.С. Особливості укладення угоди про визнання винуватості. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1 (22). Том 2. С. 148–152.
21. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.03.2025).
22. Шумило М.Є. КПК України – 10 років: крок вперед, два на місці? (основні положення доповіді). Кримінальний процесуальний кодекс України: десятиліття реалізації і проблеми сьогодення: збірник статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 10-річчя вступу в дію Кримінального процесуального кодексу України, м. Львів, 18 листопада 2022 р. Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2022. С. 38–52.
23. Тертишник В.М. Компромiс у кримінальному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 11. С. 107–112.
24. Гловюк І.В. Оскарження вироків у кримінальних провадженнях на підставі угод. URL: <https://www.hsa.org.ua/lectors/glovyuk-iryna/articles/oskartzennia-virokiv-u-kriminalnix-provadženniah-na-pidstavu-ugod>.
25. Повзик Є.В. Угода про визнання винуватості та вимоги до її змісту. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 2. С. 123–132.
26. Новак Р.В. Укладання угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим у кримінальному провадженні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. Т. 7, № 4. С. 30–36.
27. Тюрін Г.Є. Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод: монографія. Харків: Право, 2015. 288 с.
28. Навроцька В.В. Особливі порядки кримінального провадження: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 169 с.